

Pelon markkinat

PELKO ON mielenkiintoinen ilmiö. Se hinnoitellaan vakuutusmarkkinoilla: taloan vakuuttavan ihmisen mielessä väijyy pelko tulipalosta, ja niinpä hän on valmis maksamaan kohtalaisen summan vuodessa poistaakseen pelkonsa. Suomen veronmaksajat ovat valmiita maksamaan silmää räpäyttämättä toista miljardia uusista hävittäjien ohjuksista, vaikka kaikki toivovat että investointi osoittautuisi täysin turhaksi. Jos sama summa käytettäisiin maatalouden vesiensuojeluun, tulos olisi varma ja kaikille suomalaisille mieleinen, niin järvien kesäasukkaille kuin Itämeren rannoilla asuville.

Jo aiemmin tällä palstalla käsittelemäni ydinvoima kuu- luu pelkomaailman huippuun sikäli, että laajan onnettomuuden riski on hyvin pieni, mutta seurauksia ei voi hyväksyä. Tällöin on kysyttävä, paljonko suomalaiset olisivat valmiita maksamaan päästäkseen eroon tästä riskistä. Jos tuo summa on pienempi kuin mitä tuulivoimaloiden sähkön hinnan eron ydinsähköön verrattuna, vaihto tuulivoimaan olisi kannattava ainoastaan pelon takia.

Ei ole ihme ettei ydinriskeistä kirjoitella, ja että niitä analyysoivia VTT:n ja STUK:n henkilöitä sitoo vaitiololupaus. Omistajan intressi puhuu ja tutkija vaikenee. Palkan kasvalla ja onnettomuuden seuraukset kantavilla kansalaisilla olisi kuitenkin vahvin mahdollinen oikeus asiantuntijan näkemyksen tasapainottamaan tietoon. Vai onko sitä näkemystä?

TÄLLÄ HETKELLÄ pelko kuitenkin kietoo jähmettävään vaip- paansa Suomen ja muun maailman taloutta. Osakkeiden korkean tuoton toinen puoli on niihin liittyvä riski, joka aina realisoituu pelon levitessä omistajiin ja meklareihin. Pessimismi leviää, ja Kuusamon nakkikioskien pitäjätkin miettivät kannattaako grilliä uusia kun ”maailman lama uhkaa”.

Kun kaikki maailman grillien omistajat pohtivat asiaa, tarpeeksi moni sinnittelee vanhojen paistolevyjen kanssa ja heidän investoimattomuutensa kaataa osan grillivalmistajista odottamattoman kysynnän putoamisen vuoksi. Sama pohdinta on levinnyt tätä aiemmin kaikille niillekin aloille, jotka oikeasti ovat suoraan riippuvaisia talouden nousu- ja laskusuhdanteista. Dominoefekti leviää ja lama on valmis investointipäätösten hyytyessä.

Kenen riskillä sitten on pelattu, kuka toi pelimerkkini- sä pöytään? Taloudesta päättävät ihmiset ovat tehneet bis- nestä ja saaneet omaan laariinsa tulokseen sidotut optiot. Näin tehdessään he ovat tietysti ymmärtäneet, taloutta jo

pitkään tehneenä, että joskus lama iskee ja johtajan paik- ka haihtuu. Sopimukseen ei kuitenkaan ole kuulunut negatiivinen optio, eli toimitusjohtaja ei joudu maksamaan jos firma alkaakin tuottaa tappiota. Toimijan voittomah- dollisuuden varjopuolelta on poistettu riski, ja optiojohta- jan asemaan päässeelle uudet tehtävät hämöttävät joka tapauksessa vaikka potkut tulisikin. Sama riskittömyys ei liity pienyrityksen maailmaan.

Hyvin toimiva johtaja ehtii käärimään optiovoitot aina laskukausien välillä, ja firman oikeasti omistavat, ja muu yhteiskunta, maksavat sitten tappioiden ja voittojen sym- metrisen jakauman toisen puolen, jos ja kun se toteutuu. Nyt kaikkien maailmojen veronmaksajia haetaan maksajien pöytään, ja me pääsit kiltisti seuraamme narussa. Joka on kaulassa.

TUNNETTU TOTEAMUS on, että talous on psykologiaa. Sekä nousukausi että laskukausi alkavat kumuloituvista ja le- viävistä tunteista ja peloista. Tunnetun toteamuksen mu- kaan pörssikurssien kehityksessä kyse on pelon ja ahneu- den tasapainosta. Herkästi heiluva mittari ei kuvaa reaali- taloutta, mutta sitä seuraavat ja siihen uskovat muuttavat päätöksillään reaalitalouden, jolloin seurauksesta tuleekin syy, ja kierre on valmis.

Yksi mielenkiintoisista ilmiöistä on, miten ja milloin on- gelmista saa puhua. Kansalaisen näkökulmasta tuli olo, et- tä Suomessa kunnallisvaalit jarruttelivat lamasta puhumis- ta, ja ison meren takana jarrua painoi ne isommat vaalit. Ongelmat realisoituivat kuitenkin niin nopeasti, ettei myk- kyys auttanut vaan pelko muuttikin vaalien tulosta ja ihmi- set turhautuivat nykyvaltaan. Soinin vaara oli tosiaan vaa- lien ääniharava, ainakin kolmella tavalla ymmärrettynä.

Pankkimiehenäkin toiminut, fiksu ja karismaattinen Ni- inistö lähti televisiossa puhumaan syvällä äänellä laman uhasta ja ehdotti hallituksen linjalle vastakkaisia toimen- piteitä. Joka lause jähmetti yhden nakkikioskin pitäjän, ja Niinistö kyllä tiesi sen hinnan. Tuleva presidentti kustantaa siis vaalikampan- jaansa kansantaloudella, ja otti irtioton puolueestaan jo ennen Mäntyniemeen astumista. Ihailtavaa voitonvarmuutta.

SAKARI KUIKKA
Kirjoittaja on Merikotkassa työskentelevä
kalastusbiologian professori.

